

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 29^{ΗΣ} ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1989

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΣΟΛΩΝΟΣ ΚΥΔΩΝΙΑΤΟΥ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΣΟΛΩΝΟΣ ΚΥΔΩΝΙΑΤΟΥ

Ὁ ἄνθρωπος μηχανεύεται γιὰ νὰ ἐπιζήσει.

Ἡ σωματική του ἀνεπάρκεια τὸν ὑποχρεώνει νὰ ἀναζητήσῃ ἐνισχύσεις ἔξωθεν. Γι' αὐτὸ ὁ προϊστορικός ἄνθρωπος, μὲ τὰ χέρια του, πὺν εἶναι τὸ πρῶτο βασικὸ ἐργαλεῖο του, προεκτείνει τὴν δύναμί του, κατασκευάζοντας ἀπὸ πεσμένο κλάδο δένδρου ἓνα ρόπαλο. Ἀπὸ μικρότερο κλαδί, δένοντας ἓνα μυτερὸ πυριτόλιθο, μὲ χόρτινο σχοινί, θὰ φτιάξῃ ἰσχυρότερο ὄπλο, ἓνα τσεκούρι. Μ' αὐτὸ θὰ σκοτώσῃ τὸ θήραμά του ἢ τὸν συνάνθρωπό του.

Βλέπετε, ἡ Τεχνολογία ἀπὸ τὴν γένεσί της εἶχε διπλῇ φύσι. Ἀλλὰ ἡ ἐκλογὴ τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ κακοῦ εἶναι πάντοτε ζήτημα ἠθικῆς ἀγωγῆς.

Πάντως οἱ ἀνάγκες αὐτὲς γέννησαν στοὺς ἀνθρώπους τὴν ὑποχρέωσι κα τ α σ κ ε υ ῆ ς. Ὅποτε ὁ ἄνθρωπος μαθητεύει γιὰ τὴν κατάκτησι τῆς Τεχνολογίας.

Ὅταν, γιὰ νὰ μεταφέρει ἓνα βαρὺ κορμὸ δένδρου, τὸν κυλᾷ, βάζοντας ἀπὸ κάτω του κομμάτια ξύλου, ἀνακαλύπτει τὴν μετατροπὴ τῆς

τριβῆς κυλίσεως σὲ τριβὴ ὀλισθήσεως, ὁπότε τοῦ ἔρχεται ἡ ἰδέα τοῦ τ ρ ο χ ο ὦ, πὸν θεωρεῖται ἡ βασικὴ καὶ μεγαλειωδεστέρα ἐφεύρεσι τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀργότερα, βλέποντας τὰ ξύλα νὰ ἐπιπλέουν στὸ νερό, τοῦ γεννιέται ἡ ἰδέα τῆς ν α υ σ ι π λ ο ῦ τ α ς. Τὸ ἰστίο καὶ τὸ πανὶ ἀκολουθοῦν.

Ὅταν δὲ ἡ προμηθεϊκὴ ἀνταρσία, κλέβοντας τὴν φωτιά ἀπὸ τοὺς Θεούς, τὴν χαρίζει στοὺς ἀνθρώπους, νέοι ὀρίζοντες ἀνοίγονται μπροστά του. Τὸ καμῖνι τοῦ Ἑ φ α ῖ σ τ ο υ εἶναι τὸ πρῶτο βῆμα τῆς βιομηχανίας πὸν ξεκινᾷ. Ὁ ἄνθρωπος, τρίβοντας δύο πυρίτες λίθους, κάμνει τὴν φωτιά σύμμαχό του.

Γυμνός, ὁ Προϊστορικὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὠπλισμένος μὲ πρωτόγονα κοντάρια καὶ σουβλερὲς πέτρες. μαζὶ μὲ τὴν φωτιά, μπόρεσε, ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες, νὰ ἐπιβιώσει, πολεμῶντας τὰ πεινασμένα θηρία καὶ τὸ παγερὸ ψύχος.

Ἀργά, ἀλλ' ἀσφαλῶς προχωρεῖ σὲ νέες κατακτήσεις.

Κατὰ τὴν Σ υ λ λ ε κ τ ι κ ῇ καὶ Κ υ ν η γ ε τ ι κ ῇ περίοδο, ὁ πλάνης ἄνθρωπος ἐφευρίσκει τὸ τόξο καὶ τὸ βέλος, ἀρχικὰ ξύλινα.

Κατὰ τὴν Π ο ι μ ε ν ι κ ῇ περίοδο, ἡμερεύει τὰ ζῶα καὶ μαθαίνει νὰ ντύνεται, ἀνακαλύπτοντας τὸ στημόνι καὶ τὸ ὑφάδι. Τότε ἀρχίζει καὶ τὴν ἰχθυοτροφία.

Στὴν Γ ε ω ρ γ ι κ ῇ περίοδο, ὅπου πιά μονιμοποιεῖται, ἀνακαλύπτει, στὴν τετάρτη πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδα, τὸ ἄροτρο, τὴν ἀγγειοπλαστικὴ καὶ τὴν τῆξι τῶν μετάλλων.

Αὐτὰ δὲν ἦταν παρὰ ἡ ἀρχή. Δηλαδή ἦταν ἡ πρώτη βιομηχανικὴ Ἐπανάστασι, αὐτὴ πὸν χάρισε στὸν ἄνθρωπο τὴν πρώτη στιγμή ἡρεμίας. Ξεκουράζοντας ἔτσι τὸ σῶμα του, ὁ ἄνθρωπος ἐπέτρεψε στὸ μυαλό του νὰ ἐργαστεῖ καὶ στὴν ψυχὴ του νὰ ἐκφραστεῖ. Τί ἄλλο εἶναι οἱ προϊστορικὲς τοιχογραφίες τῶν σπηλαίων καὶ τὰ πνευματικὰ μεγαλιθικὰ σύμβολα, ὅπως τὰ ντόλμεν, τὰ μενχίρ, τὰ κρομλέκ. Αὐτά, πὸν χωρὶς νὰ ἐξυπηρετοῦν καμμιά πρακτικὴ ἀνάγκη, ἀπῆλθσαν συλλογικὴ καὶ ὑπεράνθρωπη προσπάθεια, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν μεταφυσικὲς ἀνησυχίες τοῦ πρωτόγονου προπάτορός μας.

Ἀναντίρρητα ἡ πνευματικὴ συγκομιδὴ εἶναι καρπὸς σωματικῆς ἀφροντισιαῖς. Ἄς μὴ παραγνωρίζουμε τὴν προσφορὰ αὐτὴ τῆς Τεχνολογίας.

Ἡ μαύρη Ἀφρικὴ ποὺ περιφρόνησε τὴν τεχνικὴ ἐξέλιξι, ἔμεινε στὴν κατωτάτῃ βαθμίδα πνευματικῆς ἀναπτύξεως. Ἐνῶ ἡ προηγμένη εὐρωπαϊκὴ Τεχνολογία, μαζὶ μὲ τὴν ἀνύψωσι τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου, χάρισε στοὺς κατοίκους τῆς τὴν πνευματικὴ τους ἐξέλιξι.

Ἀλλὰ ἡ Τεχνολογία φέρνει ἀκόμη καὶ χαρὰ. Βέβαια ὁ Θεὸς δημιουργεῖ. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος, μηχανευόμενος καὶ κατασκευάζοντας, σὺννεχίζει τὴν θεϊκὴ δημιουργία. Αἰσθάνεται τότε σὰν μικρὸς Θεός. Νιώθει ἀπέραντη ἱκανοποίησι καὶ τὸ στῆθος του γεμίζει περηφάνια.

Κάποτε γίνεται ὑπερφίαλος. Σὰν ἄλλος Πρωμηθεύς, ἀφοῦ ἀπέσπασε μυστικὰ ποὺ φυλάσσουν οἱ Θεοί, θέλησε νὰ συμφάγει μαζὶ τοὺς στὸν Ὀλυμπο. Ἀλλὰ τότε ἡ δύναμι ποὺ τὸν ἀνύψωσε θὰ τὸν συντρίψει. Τότε παύει πιά νὰ προχωρεῖ καὶ βαδίζει στὰ ἴδια τὰ βήματά του.

Χαμένος, σ' ἓνα λαβύρινθο, θὰ μάθει ὅτι στὸν Κόσμο αὐτὸν ὑπάρχει μιὰ ἀπόλυτος καὶ αὐστηρὴ νομοτέλεια τῶν συμβαινόντων. Εἶναι αὐτὴ ποὺ γεννᾷ τὴν πεποίθησι ὑπάρξεως ἀνωτέρας βουλήσεως.

Σπεύσαμε νὰ ὀνομάσουμε τὸν ἄνθρωπο «*Homo Sapiens*», ὅταν ἀκόμη μαθήτευσεν. Σοφὸς δὲν ὑπῆρξε ποτέ.

Ἡ Ἐπιστήμη, παρ' ὅλες τὶς τεράστιες ἀνακαλύψεις τῆς, δίδαξε στὸν ἄνθρωπο μόνον τὸ «τί δὲν γνωρίζει» καὶ ἀκόμη ὅτι «ἡ μάθησις δὲν ἔχει τέλος».

Γι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος, ἀντιμέτωπος τῶν προβλημάτων ποὺ τὸν περισφίγγουν, ἀναζήτησε τὴν λύσι τους στὴν φιλοσοφικὴ σκέψι. Ἀλλ' αὐτὴ τὸν ὁδήγησε σὲ βαθύτατα νοήματα, σὲ σκέψεις ὑψηλετεῖς, σὲ δύσληπτες, κάποτε ὠραιοφανεῖς κενολογίες, ἀλλὰ τὰ ἀπλᾶ ἐρωτήματα: πότεν; πρὸς ποῦ; πρὸς τί; τὰ ἄφησε ἀναπάντητα.

Τὸ πιὸ ταιριαστὸ λοιπὸν ἐπίθετο τοῦ ἀνθρώπου θὰ εἶναι τὸ «*Homo Faber*» καὶ μάλιστα τοῦ κατασκευαστοῦ ἐργαλείων. Κι αὐτὰ τὰ ἐργαλεῖα, τὰ μηχανήματα, εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς Τεχνολογίας. Αὐτὰ εἶναι, ὅπως εἴπαμε, ποὺ συμπληρώνουν τὴν σωματικὴν του ἀνεπάρκεια.

Ἄλλωστε καὶ ὁ Φραγκλῖνος αὐτὸν τὸν ὄρισμὸν ἔδωσε στὸν ἄνθρωπο.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος προχωρεῖ. Παρατηρεῖ, ἐρευνᾷ, πειραματίζεται. Γίνεται Ἑπιστήμων.

Γιὰ νὰ ἐπιβιώσει, προστρέχει στοὺς φυσικοὺς πόρους, πὺν πηγὴ τοὺς εἶναι ἡ Γῆ. Αὐτὴν πὺν οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας ἐθεοποίησαν καὶ πὺν τόσους ὕμνους τῆς ἀφιέρωσαν.

Ἀρχίζει λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀξιοποιεῖ τὰ στοιχεῖα, πὺν ἡ Φύσι περιέχει καὶ στοὺς τρεῖς χώρους της. Ὑπεργεῖως, τὸν ἄνεμο καὶ τὴν ἡλιακὴ θερμότητα. Ἐπιγεῖως, τὰ δάση καὶ τὰ ὑπάρχοντα ὑδάτινα ρεύματα. Καὶ ὑπογείως τὰ μέταλλα, τὸν ἄνθρακα, τὸ πετρέλαιο, τὰ ἀέρια.

Γιὰ τὴν αὔξησι τῆς παραγωγῆς, ἡ ἐκμετάλλευσι τῶν πόρων αὐτῶν γίνεται κάποτε σὲ βαθμὸ πέραν τοῦ κανονικοῦ. Ὅχι σπάνια γίνεται κατὰ τρόπο ληστρικό, ἰδίως ὅταν πρόκειται γιὰ πεπερασμένα φυσικὰ ἀποθέματα. Ὅποτε ἡ Τεχνολογία ἐνεργεῖ ἐναντίον τῆς Φύσεως.

Καὶ ἀνακύπτει τὸ ἐρώτημα: Ποῦ ὁδηγεῖ ἡ Τεχνολογία; Εἶναι αὐτὸ μία ἀνησυχία πὺν βασανίζει ἀπὸ καιρὸ τὴν Ἀνθρωπότητα. Τὸ κακὸ εὐρίσκεται σ' αὐτὴ τὴν φάσι τοῦ ἀνθρώπου. Ἄς μὴ παραγνωρίζουμε τὴν διττὴ ἀνθρώπινη ἰδιοσυγκρασία, τὶς ἀντιμαχόμενες ιδιότητες τῆς διχασμένης ἀνθρωπίνης προσωπικότητος.

Ὁ πανίσχυρος νόμος τῆς αὐτοσυντηρήσεως κάμνει τὸν ἄνθρωπο θετικιστὴ, ρεαλιστὴ. Ἀλλὰ μέσα του ὑποβόσκουν ιδιότητες πὺν προέρχονται ἀπὸ ἀκατάλυτες μεταφυσικὲς καταβολές. Αὐτὲς ἀντίθετα τὸν κάμνουν ρομαντικό, μυστικοπαθῆ, προληπτικό.

Στὸν αἰῶνα μας οἱ πρῶτες ιδιότητες νικοῦν καὶ αὐτὲς παράγουν τὴν Τεχνολογία, σὲ βάρος πολιτιστικωτέρων ἀξιῶν.

Ἡ κρίσι ἐπέρχεται, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ὑπερεκτιμᾷ μίαν ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ Πολιτισμοῦ. Παρομοία κρίσι παρουσιάστηκε π.χ. στὸν Μεσαίωνα, μὲ τὸν φανατισμὸ τῶν ἀνθρώπων στὴ θρησκευτικὴ πίστι. Σήμερα ὑφιστάμεθα τὰς συνεπείας τάσεων ἀντιθέτων.

Εἶναι δὲ ἀναμφισβήτητο γεγονὸς, ὅτι καὶ ἀπὸ παλαιωτάτων χρό-

νων, καὶ ἡ παραμικρότερη δρᾶσι τῆς Τεχνολογίας ἐπέφερε βιασμό τῆς Φύσεως καὶ κλονισμό τῆς θεϊκῆς ἰσορροπίας πὺν τὴν διέπει.

Δὲν εἶναι λοιπὸν περίεργον γιὰτί οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες παρίσταναν τὸν Ἥφαιστο καὶ τοὺς συνεργάτες του Κύκλωπες σωματικὰ ἀναπήρους. Τὸν Ἥφαιστο κοντσό, τοὺς Κύκλωπες μονόφθαλμους. Σὰν μιὰ ἐκδίκησι τῆς φύσεως γιὰ τοὺς ἀπομυζητάς της.

Τί θὰ ἔλεγαν αὐτοὶ οἱ Ἑλληνες γιὰ τὴν σημερινή προοιούσα καταστροφὴ τῆς φύσεως; Ἀλλ' ἂς μὴ χρεωθεῖ ἡ Τεχνολογία γι' αὐτό. Γιατί λύσι ὑπάρχει καὶ ἡ Τεχνολογία τὴν γνωρίζει. Μιὰ κοινωνία λογικώτερη ἀπὸ τὴν σημερινή ἴσως τὴν ἐφορμόσει.

Καὶ ἐδῶ θαυμαστὸ παραμένει τὸ παράδειγμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Τὸ δελφικὸ «Μηδὲν ἄγαν» καὶ τὸ «Μέτρον ἄριστον» τοῦ Κλεοβούλου εἶναι αὐτὰ πὺν κυριάρχησαν στὴν κλασσικὴ ἐκείνῃ ἐποχῇ.

Ἡ Τεχνολογία τους, ὑποτεταγμένη στὴν Ἐπιστήμη, δὲν προεπορεύετο. Εἶναι δὲ γνωστὸ ὅτι τὸ στήριγμα τῆς Ἐπιστήμης, δηλαδὴ τὰ Μαθηματικά, ἡ Σχολὴ τοῦ Πλάτωνος τὰ καλλιεργοῦσε ὄχι διὰ πρακτικὸν σκοποῦς. Τὰ μαθηματικὰ τοῦ Πλάτωνος χρησίμευαν γιὰ νὰ ὁδηγήσουν τὴν ἀνθρώπινη σκέψι, ἀπὸ τὸ αἰσθητὸ πραγματικὸ στὸ ἀφηρημένον καὶ νοητό. Μὲ τὴν ἀκατάβλητη λογικὴ των δίδασκαν τὴν ἀμετάβλητη οὐσία τῶν φυσικῶν ὄντων, τὴν ἰδέα.

Ἀκόμη καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, πὺν θεωρεῖται περισσότερον πραγματιστής, δὲν κατέβασε ποτὲ τίς Ἐπιστῆμες αὐτὲς πὺν ὁ ἴδιος θεμελίωσε εἰς ἐπίπεδο βιοτικῶν ἀναγκῶν. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε κατηγορεῖται ὅτι ἡ ἀτεγκτη θεωρητικὴ του πολιτικὴ στάθηκε ἡ αἰτία τῆς καθυστερήσεως τῆς Τεχνολογίας, ἡ ὁποία θὰ μποροῦσε νὰ ἀναχαιτίσει τίς βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς στὴν Εὐρώπη, μερικὸν αἰῶνα ἀργότερα.

Τὰ λεξικά ὁρίζουν ὡς ἐξῆς τὴν Τεχνολογία: Τεχνολογία εἶναι ἡ Ἐπιστήμη ἐφαρμογῆς γνώσεων διὰ πρακτικὸν σκοποῦς. Δηλαδὴ ὁ τρόπος καὶ ἡ μέθοδος πρὸς ἐπίτευξι ὑλικοῦ τινος ἔργου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἰκανότης καὶ ἡ ἐμπειρία χρησιμοποίησεως τῆς πρὸς τοῦτο μεθόδου.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ Τεχνολογία μία ἀπλῇ ἐφαρμογή, ἀλλὰ ἀποτελεσμα ἀνθρωπίνης ὀξυνοίας.

Εἶναι δημιουργημα, ἀλλὰ καὶ προαγωγὸς τῆς Ἐπιστήμης.

Μὴ ξεχνοῦμε ὅτι ἡ Γεωμετρία ἀνεπτύχθη, ὅταν ἡ Τεχνολογία τῆς ἐποχῆς ὑπέταξε τὰ νερὰ τοῦ Νείλου, γιὰ ὑδρολίπανσι τῶν ἀγρῶν τῆς Αἰγύπτου, ὁπότε οἱ Αἰγύπτιοι γεωμέτρεις καταμετροῦσαν τὶς πλημμυρισμένες ἐκτάσεις.

Βλέπουμε λοιπὸν ὅτι ἡ πνευματικὴ πρόοδος συμβαδίζει μὲ τὴν Τεχνολογία.

Ὁ ἄνθρωπος τείνει πρὸς τὴν Τεχνολογία, γιὰ αὐτὴ ἐξυπηρετεῖ τὶς ἀνάγκες του. Τῆς προσφέρει ὅλη τὴν σκέψιν του, γιὰ τὸν ἐνδιαφέρει ἅμεσα. Σκοποῖ τῆς εἶναι ἡ αὔξησι τοῦ πλούτου, ἅρα καὶ τῆς εὐμαρείας τῆς κοινωνίας.

Προσὸν τῆς εἶναι ὅτι τὰ ἐπιτεύγματα τῆς δὲν εἶναι μακροπρόθεσμα, ὅπως π.χ. τῆς Παιδείας, τῆς Ἠθικῆς ἢ τῆς Θρησκείας.

Δὲν χρειάζονται κἄν ἐξήγησι. Εἶναι εὐεξήγητα, γιὰ γίνονται ἀμέσως καὶ σὲ ὅλους ὁρατά. Π.χ. τὸ σημερινὸ ἄροτρο εἶναι ὀφθαλμοφανῶς καλύτερον ἀπὸ τὸ παλαιότερον. Καὶ τὸ *bic* ἐπαξίως ἀντικατέστησε τὸ φτερὸ τῆς χήνας. Αὐτὸ εἶναι ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος. Δηλαδή ἡ ἐνέργεια ἐκείνη ποὺ καθιστᾷ ἓνα ἀνθρώπινο δημιουργημα καλύτερον ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Ἐνα τέτοιο μεγάλο βῆμα ἔκαμε ἡ Τεχνολογία στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος. Συγκεκριμένα τὸ 1765, τότε ποὺ ἔγινε στὸν τεχνικὸ πολιτισμὸ τῆς Ἀνθρωπότητος ἡ μεγάλη τομὴ, ἡ μεγάλη στροφὴ τῆς ἱστορίας της. Τὴν χρονιά δηλαδή ποὺ ὁ σκωτσέζος Μηχανικὸς James Watt (1736-1819) ἐπέτυχε τὴν γνωστὴ τελειοποίησιν τὴν α τ μ ο μ η χ α ν ή. Ἦταν αὐτὴ ποὺ σημείωσε τὴν ἀφετηρίαν τῆς κολοσσιαίας ἀναπτύξεως τῆς Βιομηχανίας.

Καὶ ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορικῆς περιόδου τῆς Ὑδρογείου καὶ μέχρι τοῦ 1765 ἡ παραγωγικὴ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου μόλις εἶχε διπλασιαστεῖ, μετὰ τὴν τελειοποίησιν τοῦ Watt, ἡ δύναμις αὐτὴ πολλα-

πλασιάζεται με αφάνταστη ταχύτητα, ὥστε νὰ ἀλλάξει ριζικά ἢ ὅψι τοῦ πλανήτη μας.

Μιὰ δεύτερη μεγάλη τομὴ στὴν Τεχνολογία ἔφερε στὶς ἡμέρες μας ἡ ν έ α Φ υ σ ι κ ή.

Ἄλλὰ ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἐπεδίωξε τὴν κυριαρχία τῆς ὕλης, αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ ξεπεράσει τὸν κόσμον τῆς ὕλης. Πειραματίζεται «ἐν οὐ παικτοῖς». Ἀψηφᾷ ἔτσι ὅτι κρατεῖ στὰ χέρια του τὴν εὐτυχία ἢ τὴν δυστυχία τῶν ἀγέννητων ἀκόμη συνανθρώπων του. Καὶ πολλῶν σοφῶν γεννιέται τὸ ἐρώτημα: Μήπως ἢ Ἐπιστήμη πῆρε στραβὸ δρόμο;

Ἡ Τεχνολογία, μὲ τὴν συνεχῆ πρόοδό της προσέφερε στὸν ἄνθρωπον τὸ μεγαλύτερον ἀγαθόν: Τὴν ζ ω ή. Ἄλλ' ἢ πρόοδος αὐτὴ ἦταν φυσικὸν νὰ ἐπιφέρει μεταβολὴ στὸ περιβάλλον. Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ εἶναι ὁ ἀδυσώπητος Νόμος τῆς ζωῆς! Τὰ π ά ν τ α ρ ε ῖ, εἶχε νομοθετήσει ὁ Ἡ ρ ά κ λ ε ι τ ο ς. Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ εἶναι καὶ κοινωνικὴ. Κάποιον μέτρο τῆς ἀλλαγῆς αὐτῆς μᾶς δείχνει ἡ διαφορετικὴ θέσι τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἱεραρχία κάθε ἐποχῆς.

Στὴν κοινωνία π.χ. τῆς Προϊστορικῆς ἐποχῆς τὸ κύριον ἐπικρατοῦν πρόσωπον ἦταν ὁ Μ ά γ ο ς, ὁ Ἱερεύς. Τὸ ἴδιον ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς σημερινούς πρωτογόνους ἀνθρώπους. Πολὺ ἀργότερα, στὴν ἐλληνικὴ μετακλασσικὴ ἐποχῇ, βλέπουμε νὰ ἐπικρατεῖ ὁ Σ ο φ ι σ τ ή ς, ὁ λογάς. Στὴν Ρωμαϊκὴ ἐποχῇ, πῆρε τὴν θέσιν τοῦ Μ ι σ θ ο φ ό ρ ο ς, ὁ ἐπαγγελματίας πολεμιστής. Στὸν Μεσαίωνα τὴν θέσιν διεκδικεῖ ὁ Μ ο ν α χ ό ς. Στὸν ὑστεροαναγεννησιακὸν κόσμον προεξεῖχε ὁ Κ α λ λ ι τ έ χ ν η ς, ἐνῶ λίγο ἀργότερα, στὸν περασμένον αἰῶνα, τὴν θέσιν αὐτὴ διεκδικεῖ ὁ Σ ο φ ό ς. Σήμερα ἀδιαφιλονίκητα βασιλεύει ὁ Τ ε χ ν ο κ ρ ά τ η ς. Σ' αὐτοῦ τὴν «μπαγκέτα» ἐνορχηστρώνονται τὰ προγράμματα, στὸν κλυδωνιζόμενον Πολιτισμό μας.

Ἀνεξάρτητα μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῆς κοινωνικῆς δομῆς, ὅμως παράλληλα μὲ αὐτήν, ἡ Τεχνολογία δὲν σταμάτησε ποτὲ τὴν πρόοδό της. Παλαιότερα αὐτὴ δημιούργησε τοὺς ζ ω ν τ α ν ο ῦ ς δ ο ῦ λ ο υ ς, γιὰ νὰ τὴν ὑπηρετοῦν. Ἡ ἴδια σήμερα τοὺς ἀντικατέστησε μὲ τοὺς μ η χ α ν ι κ ο ῦ ς δ ο ῦ λ ο υ ς. Ὅμως μὴν ξεχνοῦμε τὴν προσφορὰ τῶν πρώτων.

Χάρις σ' αὐτοὺς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἀπερίσπαστοι ἀπὸ χειρωνακτικῆς ἐργασίας, μπόρεσαν νὰ ἀναπτύξουν Τέχνες καὶ Γράμματα, νὰ θεμελιώσουν τὴν Πολιτική, τὴν Φιλοσοφία, μὲ μιὰ λέξι τὴν ἀνθρωπιστικὴ Σκέψις. Ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς ὀφείλεται στὸν ἀνὼνυμο μόχθο τους.

Σήμερα μὲ τὴν ἀντικατάστασι τῶν δούλων, μὲ μηχανὲς καὶ Ρομπότ, ἡ Τεχνολογία ἀπευθύνεται σὲ ὅλους, χωρὶς ἐξαίρεσι, ἀφεντικὸς καὶ δούλους. Καλεῖ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἐπὶ τῆς Γῆς ὑπάρχοντας Ἀνθρώπους, καλεῖ τὸ πανανθρώπινο πνεῦμα, ἀδέσμευτο πιά ἀπὸ ἀνάγκες βόρβαρες, ποὺ ἀπασχολοῦν καὶ φθείρουν τὸ σῶμα, γιὰ νὰ θεμελιώσουν μαζὶ ἓνα νέο «Οὐμανιστικὸ Πολιτισμὸ».

Ἀρκεῖ βέβαια τίς ἐλεύθερες ὥρες των νὰ τίς ἀφιερώνουν εἰς σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάτασι, ἀπορρίπτοντες τάσεις εὐδαιμονισμοῦ καὶ περιφρονήσεως καθιερωμένων ἀξιῶν. Ἄλλως ἢ Ἀνθρωπότης θὰ ὀδηγηθεῖ εἰς παρακμὴν.

Ἀλλ' ἄς πλησιάσομε περισσότερο τὴν Τεχνολογία. Ὅπως εἶδαμε, ἡ Τεχνολογία στηρίζεται στὴν Ἐπιστήμη. Εἶναι τὸ προσφιλές της τέκνον. Ἡ δὲ Ἐπιστήμη, ὁ ὁδηγὸς αὐτὸς τῆς Ἀληθείας καὶ σύντροφος τῆς Σοφίας, ἔχει πορεία ἀνιούσα. Σὲ ἀντίθεσι μὲ τὴν Τέχνη, ποὺ εἶναι ὑπόθεσι προσωπική, ἡ Ἐπιστήμη παραμένει ἀπρόσωπος. Καὶ ἐνῶ ἡ Τέχνη πεθαίνει μὲ κάθε Καλλιτέχνη ποὺ τὴν ἀσκει, ἡ Ἐπιστήμη συνεχίζει μὲ τὸν κάθε σοφὸ ποὺ τὴν ὑπηρετεῖ. Ὁ διάδοχός του κτίζει ἐπάνω του καὶ προχωρεῖ.

Ἀκόμη καὶ εἰς περίπτωσιν στάσεως ἢ καὶ ὑποχωρήσεως τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, οἱ κατακτήσεις τῆς Ἐπιστήμης δὲν χάνονται. Ἀλλά, προσοχή! Ἡ Ἐπιστήμη δὲν εἶναι πάντοτε γνῶσις. Ἀλλὰ οὔτε μόνον γνῶσις. Πολλὰ ποὺ δὲν γνωρίζομε, τὰ μαντεύομε. Ὁδηγούμενοι ἀπὸ κάποια μεταφυσικὴ πίστι, ὅτι ὑπάρχουν νόμοι, τοὺς ὁποίους δὲν δυνάμεθα ἀκόμη νὰ ἀποκαλύψομε.

Ἐν τούτοις οἱ ἐρευνητικὲς μας κεραῖες ἔφθασαν μέχρι τῶν πλέον ἀπομεμακρυσμένων περιοχῶν τοῦ Σύμπαντος. Στὰ προβλήματα τοῦ Μικροκόσμου μᾶς ὁδήγησε τὸ μικροσκόπιο τοῦ Ὁλλανδοῦ Φυ-

σικοῦ Ζακάρι Γιάνσεν, ἤδη ἀπὸ τὸν 16ον αἰῶνα. Στὰ δὲ τοῦ Μακροκόσμου, μᾶς ὁδήγησε, ἓνα αἰῶνα ἀργότερα, ἡ ἀνακάλυψι τῆς ταχύτητος τοῦ φωτός ἀπὸ τὸν Δανὸ Ἀστρονόμο Ὁλάους Ραίμερ. Ἀλλὰ κάθε λύσι προβλήματος ἐμφανίζει νέα βαθύτερα προβλήματα, δυσεπίλυτα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Μία ἀγωνία τὸν συνέχει καὶ συχνὰ ἀκούγεται ἡ κραυγή, ὅτι οἱ περαιτέρω γνώσεις εἶναι ἄχρηστες καὶ ἀκόμη ὅτι οἱ περισσότερες ἐφευρέσεις εἶναι ἐπικίνδυνες. Πολλοὶ δὲ συσχετίζουν τὴν ἀλματώδη τεχνολογικὴ ἀνάπτυξι μὲ κινδύνους καταστροφῆς.

Εἰς ὅλους εἶναι γνωστὴ ἡ ἀπειλὴ ὀλικῆς ἐξολοθρεύσεως τῆς Ἀνθρωπότητος ἀπὸ πυρηνικὴ ἔκρηξι. Ἀλλὰ καὶ εἰρηνικὰ ἔργα προκαλοῦν παρομοίους κινδύνους. Παράδειγμα εἶναι τὰ περίφημα ἀεροπλάνα Κονκόρντε, πὺν πετῶντας σὲ ὕψος 20 καὶ πλέον χιλιομέτρων, ἀπειλοῦν νὰ διαρρήξουν τὴν ζώνη τοῦ ὄζοντος, πὺν περιβάλλει κυκλικῶς τὴν Γῆ καὶ μᾶς προφυλάσσει ἀπὸ τὶς ἐπικίνδυνες κοσμικὲς ἀκτίνες.

Ὅχι ὀλιγώτερον διαφαίνεται ὁ κίνδυνος μὲ τὴν προϊοῦσα ἀλλαγὴ συνστάσεως τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἐν προκειμένῳ ἔχομε ἀνταγωνισμὸ δύο καταστρεπτικῶν δυνάμεων, προερχομένων ἀπὸ τὴν ἰδίαν αἰτίαν, ἀλλὰ πὺν ὁροῦν ἀντιθέτως. Πηγὴ εἶναι οἱ χιλιάδες καμινάδων τῶν ἐργοστασίων. Μὲ τὰ σωματίδια καὶ τοὺς κονιορτοὺς πὺν ἐκπέμπουν, ἐμποδίζουν μέρος τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας νὰ φθάσει στὴν Γῆ. Γεγονὸς πὺν προκαλεῖ ἐλάττωσι τῆς θερμότητος, μαζὶ μὲ τὶς εὐεργετικὲς ἐπιδράσεις τοῦ Ἡλίου. Ἀντιθέτως οἱ καύσεις τῶν ἀπείρων αὐτῶν βιομηχανιῶν ἀνεβάζουν τὴν θερμότητα τῆς ἀτμοσφαίρας, μὲ κίνδυνον τὴν τῆξι τῶν παγετῶνων στοὺς πόλους καὶ τὴν ἐκ τούτου ἀνύψωσι τῆς στάθμης τῶν θαλασσῶν.

Ἐκτὸς αὐτῶν οἱ ἐπικριταὶ τῆς Τεχνολογίας προσάπτουν σ' αὐτὴν ἀδυναμίαν ἐπιλύσεως τῶν οἰκονομικῶν, ἐπισιτιστικῶν καὶ κοινωνικῶν προβλημάτων πὺν μαστίζουν τὸν Πλανήτη μας.

Καὶ ἀνακύπτει ἀμέσως τὸ ἐρώτημα: πῶς εἶναι δυνατόν σήμερα, μὲ τὴν ἀποθέωσι τῆς Τεχνολογίας καὶ ἐνῶ ἡ Ἀνθρωπότης διαθέτει μεγάλες πνευματικὲς δυνάμεις, τεράστιες δυνατότητες, θανμαστὲς